

EVENTIMENTE

În data de 16 octombrie 2014, în cadrul unei ceremonii oficiale ce a avut loc în Sala "George Enescu" a Universității Naționale de Muzică din București, compozitorului polonez Krzysztof Penderecki i-a fost conferit titlul de DOCTOR HONORIS CAUSA.

Krzysztof Penderecki

Magnificența Voastră, Domnule Rector,
Excelență,
Stimate Doamne,
Stimați Domni,

Doresc să-mi exprim deosebita recunoștință pentru acordarea extrem de onorantului titlu de Doctor Honoris Causa al Universității Naționale de Muzică București, care sărbătorește anul acesta 150 de ani de existență. Primirea unei atât de înalte demnități academic îndeamnă la reflecție și ridică întrebări privind locul artistului și al culturii înalte în lumea contemporană, privind condiția muzicii – sensul acesteia, statutul și semnificația ei pentru om, aici și acum, privind educarea muzicienilor tineri și talentați și privind educația estetică prin muzică.

Când a început aventura mea cu arta sunetelor, m-am revoltat de mai multe ori împotriva regulilor sau principiilor de acțiune ce-mi fuseseră inculcate. Privilegiul de a fi tânăr este dorința de a schimba

lumea, de a o face mai plină de culoare și mai modernă. Cu toate acestea, am nutrit întotdeauna un deosebit respect pentru ceea ce se definește ca ansamblu de metode și forme de expresie artistică și ethos. Repet mereu, ca un refren, faptul că arta compoziției nu se poate preda – dar pot fi predate meseria, siguranța mâinii. Se poate, de asemenea, ajuta să înflorească imaginația creatoare și talentul, prin indicarea direcției corespunzătoare – așa cum se crează melosul în cântec.

Prietenul meu, Zbigniew Herbert, un poet polonez excepțional, într-o scrisoare adresată artiștilor a făcut un apel călduros către aceștia, de a nu fi moderni cu orice preț ci, înainte de toate, de a fi corecți în ceea ce fac. Expresia artistică este strâns legată de ethos, care nu trebuie sub nicio formă scăpat din vedere. Trăind într-o lume în care se fac încercări de relativizare a unor valori fundamentale precum binele, adevărul și frumosul, artistul contemporan trebuie să lupte pentru principiile spirituale.

Tehnica și media contemporane fac ca omul să-și piardă - într-un mod foarte periculos de altfel – capacitatea de percepere metafizică a lumii. Muzica nu poate fi doar un mod de divertisment – ea ar trebui să conțină un mesaj, pe care auditorul sensibil și competent să-l poată descifra și înțelege. Ceea ce ar trebui să facă așadar un bun „orator”, dar și compozitorul „care vorbește” prin intermediul sunetelor, este să transmită auditoriului anumite „conținuturi”, să-l emoționeze și să-i producă plăcere. Acesta este un ideal cunoscut încă din înțeleapta artă a retoricii.

Eugène Ionesco – țin să amintesc că anul acesta se împlinesc două decenii de la moartea acestui dramaturg al avangardei, cu rădăcini românești – a spus în repetate rânduri că totul este o lecție. Învățăm așadar din tot ceea ce ne înconjoară și pretutindeni, și ceea ce ar trebui să ne însoțească neîncetat este setea de cunoaștere. În teatrul absurdului pe care l-a creat, Ionesco a arătat alienarea omului în lumea contemporană. Trăim ca într-un labirint, în căutarea unor căi de ieșire din situații diferite, adesea greu de rezolvat: arta presupune însă să faci o alegere. Și această căutare este, cred eu, mult mai importantă decât găsirea unei ieșiri din multitudinea polifonică de căi și drumuri. Și tocmai muzica, ca limbaj universal, conține sensul comuniunii. Deoarece muzica unifică: mai presus de diviziunile existente și mai presus de atitudinile individuale.

Cercetătorii muzicii mele consideră că m-am întors la anumite valori tradiționale precum expresia, melodia sau eufonia. Indică aici aura lirică a Simfoniei a VIII-a „Cântecele efemere” sau caracterul autobiografic al Concertului al III-lea pentru vioară „File dintr-un jurnal

nescris”. Bineînțeles că eu, atunci când compun, nu mă gândesc la astfel de lucruri. Totuși, când ajung deja la etapa schițării și realizării unui contur inițial al unei lucrări, marchez cu anumite culori elementele și momentele esențiale, creionând astfel o hartă muzicală a dramaturgiei întregii compoziții – grădina ei de sunete. Pentru mine, cel mai important lucru este să rămân în armonie și într-un acord etic cu mine însumi. Așa cum spunea Platon, muzician adevărat va fi doar acela care va atinge armonia sufletului. Nu poate fi vorba despre disonanțe aici, chiar dacă se întâmplă desigur ca unele cadențe să rămână suspendate.

Pe om îl formează nu numai cultura, ci și natura: peisajul interior este determinat de peisajul exterior. Bucureștiul este renumit pentru grădina sa botanică - se pare că există aici peste zece mii de soiuri de plante, printre care și specii neobișnuite, exotice. Eu am îndrăgit cu precădere copacii - și nu departe de Cracovia, la Lustawice, am creat un arboretum. Copacul este pentru mine un simbol cu multe înțelesuri: el te învață cât de important este să ai rădăcini într-un anumit loc de pe pământ și cât de esențial este în același timp să-ți îndrepti gândurile și acțiunile către cer, către noi orizonturi, care, poate, la început nu erau vizibile.

În arta contemporană devine esențială păstrarea a ceea ce este original și artistic, ceea ce are strânsă legătură cu personalitatea artistului. A fost anunțată deja în secolul al XX-lea „moartea autorului” - din fericire fără efect. Cultura înaltă ar trebui să sublinieze în permanență dimensiunea umanistă a unei opere ca text al unui anumit autor, care imprimă textului acel „eu” irepetabil. Chiar dacă se aspiră la teme esențiale - toposuri fixate în cultură, precum pasiunea sau credo, precum tema trecerii sau a morții, aceste teme „se semnează” cu propriile nume și prenume.

În muzică se întâlnesc și se inspiră reciproc două categorii de valori: emoția și ordinea, conținutul și forma, tresărirea inimii și rațiunea minții, expresia și structura. Ele confirmă că fundamentul artei este dialogul, în înțelesul larg al cuvântului - dialogul dintre extreme și contradicții, dialogul dintre nou și vechi, dialogul dintre culturi. Compunerea Utreniei ortodoxe nu m-a împiedicat să creez Cele Șapte Porți ale Ierusalimului; compunerea Simfoniei coreene nu a venit în contradicție cu cea a Cântecelor de reverie și nostalgie. Dialogul presupune, așadar, întâlnirea cu celălalt. La fel ca și astăzi. Aici și acum. Este sensul artei.

Cracovia, octombrie 2014

Traducerea din polonă de Mirela Lazăr și Luiza Săvescu